

3

EFEKTIVNOST TRHU

Koordinace ekonomiky

1. **příkaz** – CPE: centrální plán, státní vlastnictví, vertikální struktura
2. **trh** – TE: směna, soukromé vlastnictví, horizontální struktura

Tržní rovnováha

- Maximalizuje rovnovážná cena blahobyt prodávajících a kupujících?
- Tržní rovnováha – odráží, jak trhy alokují vzácné zdroje
- Na otázku, zda je tržní alokace žádoucí odpovídá ekonomie blahobytu

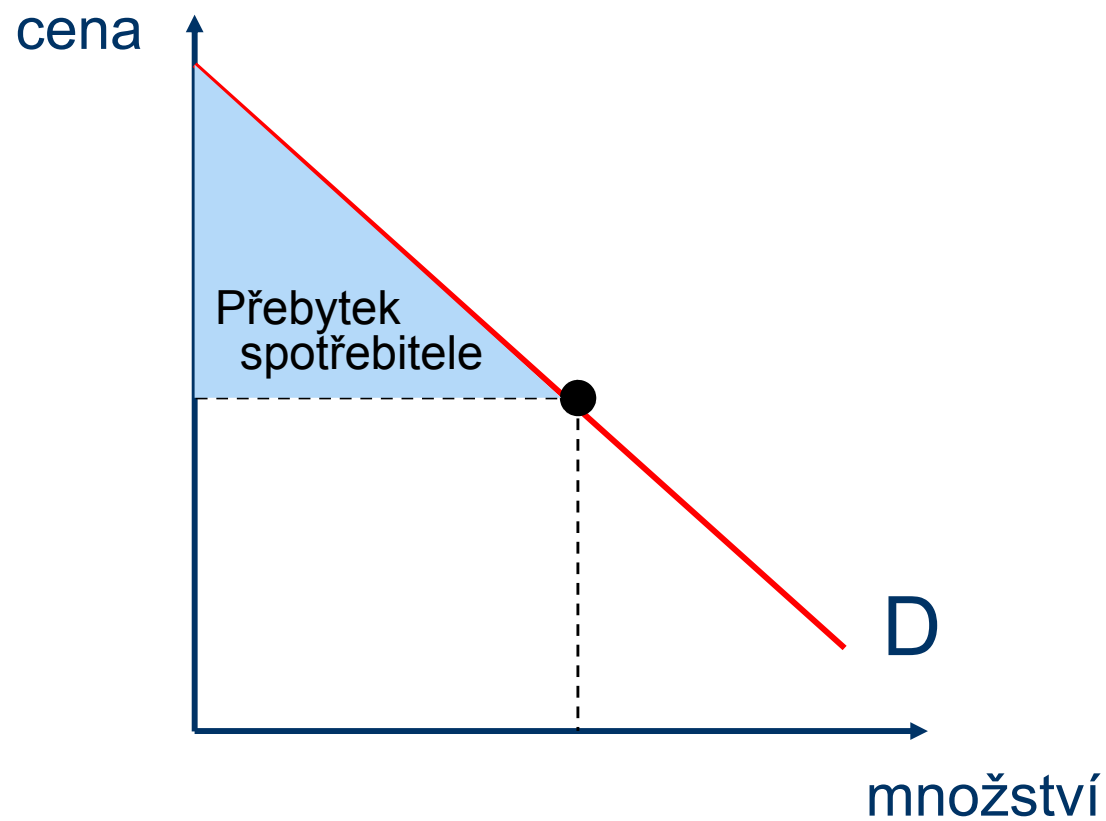
Ekonomie blahobytu

- = studium, jak alokace zdrojů ovlivňuje ekonomický blahobyt
- nakupující i prodávající na trhu získávají
 - rovnováha na trhu maximalizuje celkový blahobyt prodávajících a kupujících

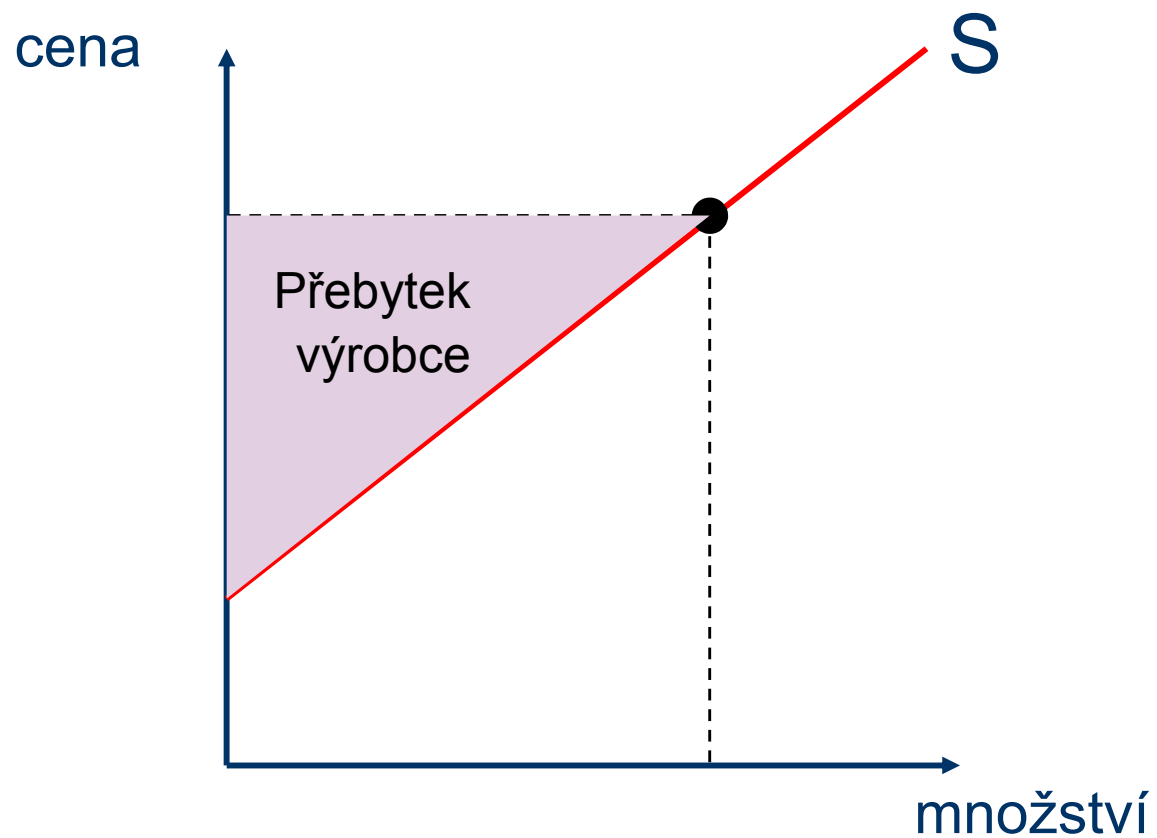
Přebytek spotřebitele, přebytek výrobce

- **přebytek spotřebitele** = rozdíl mezi tím, co je kupující ochoten zaplatit a tím, co skutečně zaplatí
- **přebytek výrobce** = rozdíl mezi cenou, kterou prodávající skutečně dostane a cenou, za kterou by byl ještě ochoten prodat

Přebytek spotřebitele

Přebytek výrobce

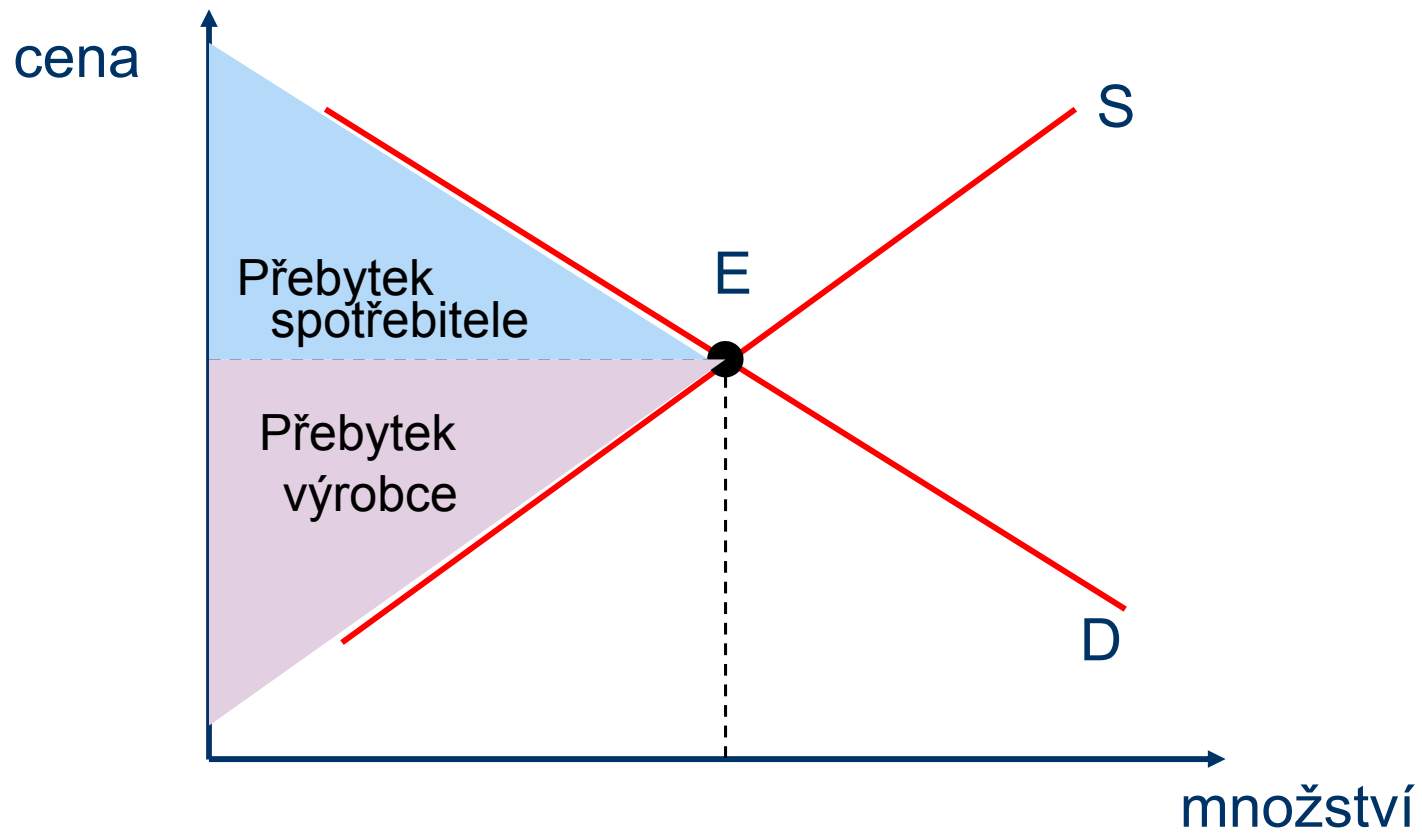

Celkový přebytek a efektivnost

$$\begin{aligned} &= \\ &\text{přebytek spotřebitele} \\ &+ \\ &\text{přebytek výrobce} \end{aligned}$$

- **efektivnost** = taková alokace zdrojů, kdy je celkový přebytek všech členů společnosti maximální
- **X rovnost** = „spravedlivé“ rozdělení blahobytu mezi všechny členy společnosti

Přebytky při tržní rovnováze

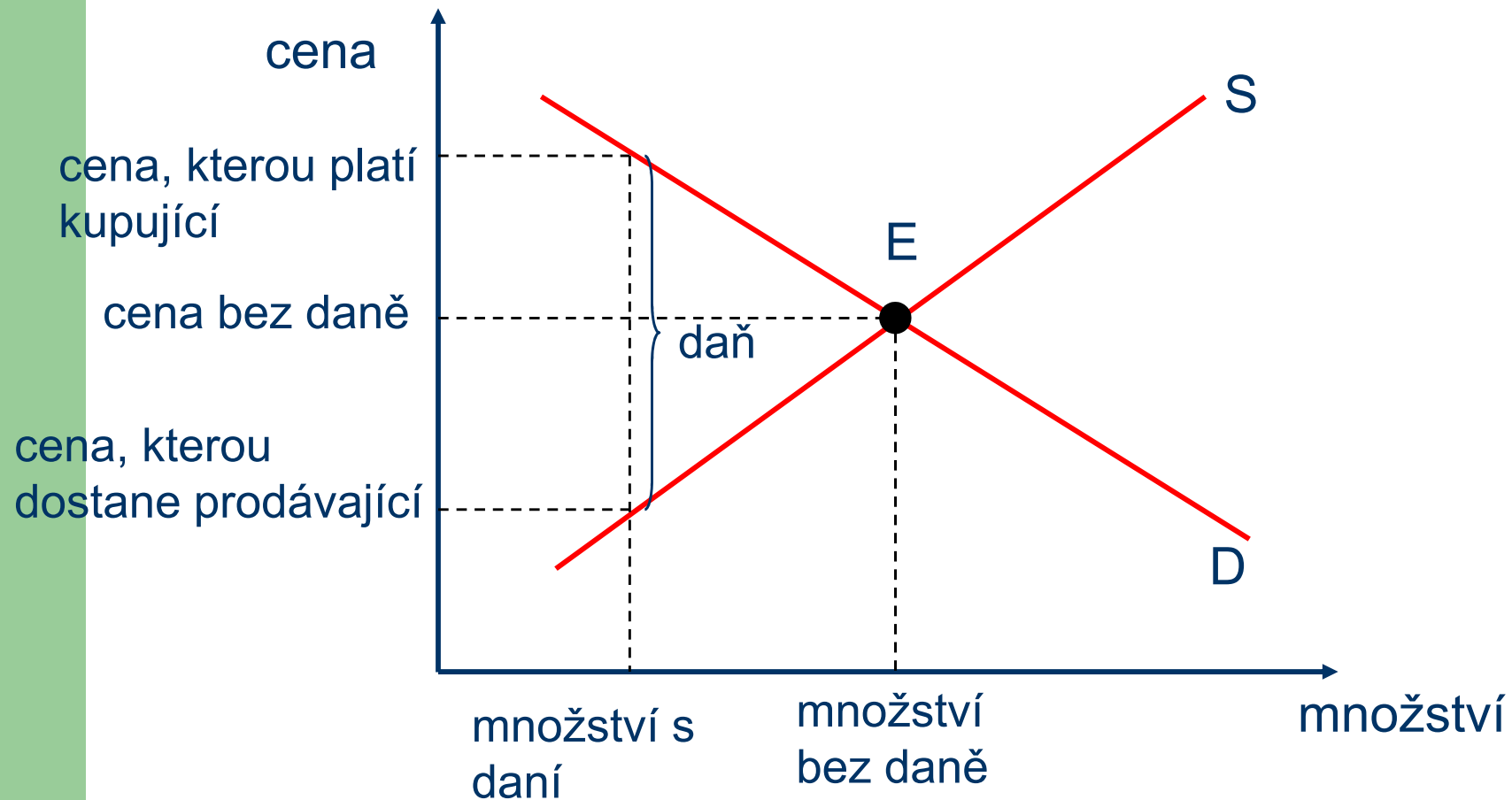
Efektivnost trhu

- Svobodné trhy „přidělují“ statky kupujícím, kteří si jich nejvíce cení (ochota platit)
- Svobodné trhy „přiřazují“ poptávku po statcích prodávajícím, kteří jsou schopni vyrábět s nejnižšími náklady
- Na svobodných trzích je produkováno takové množství statků, které maximalizuje přebytek spotřebitele a výrobce

Příklad: Náklady zdanění

- Jak ovlivňují daně ekonomický blahobyt?
= cena placená kupujícími se zvýší, cena, kterou dostanou prodávající, klesne
- Ztráty mrtvé váhy = snížení celkového přebytku vyvolané narušením trhu

Dopad daně

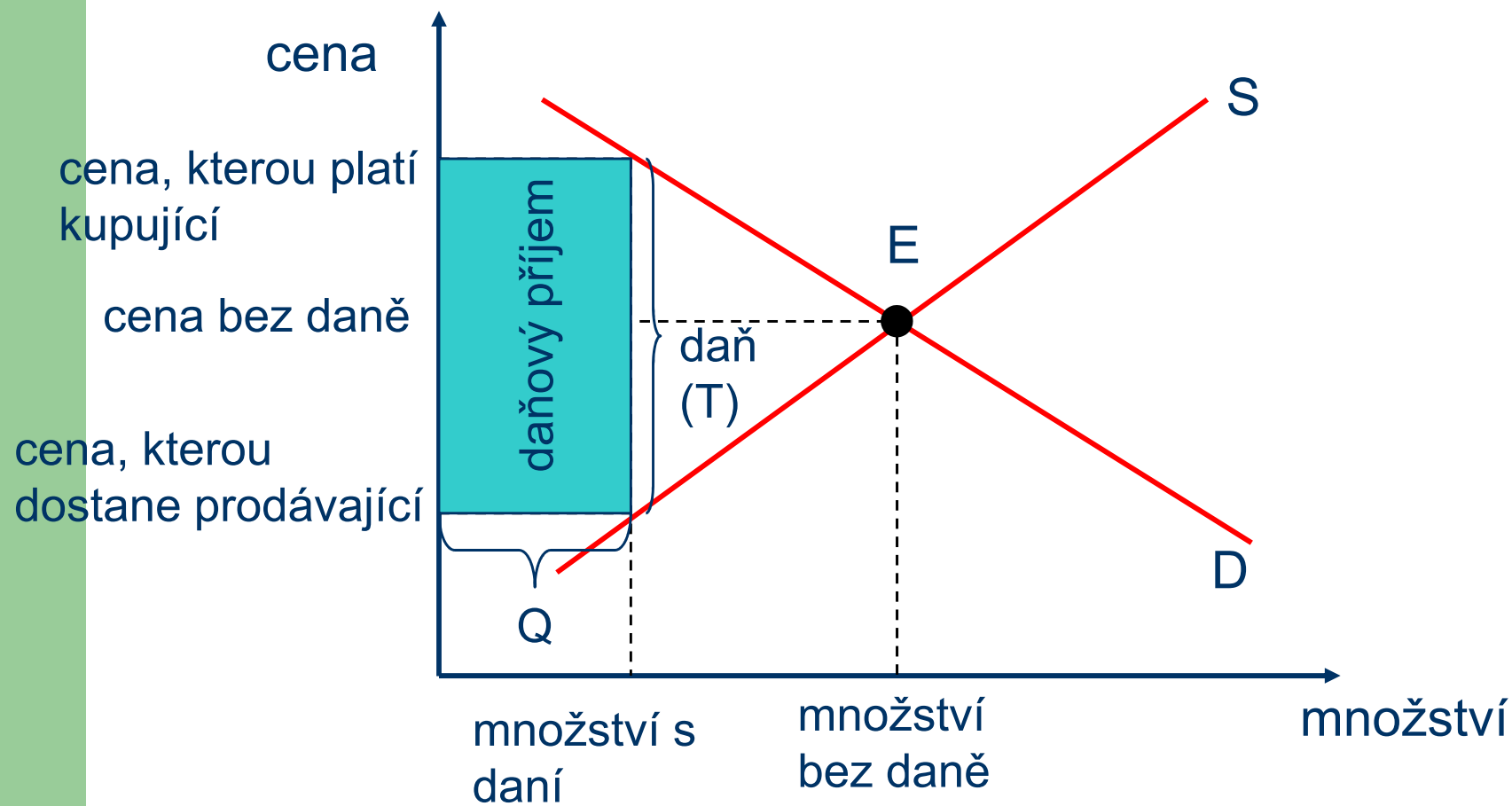
Daňový příjem

T = výše daně

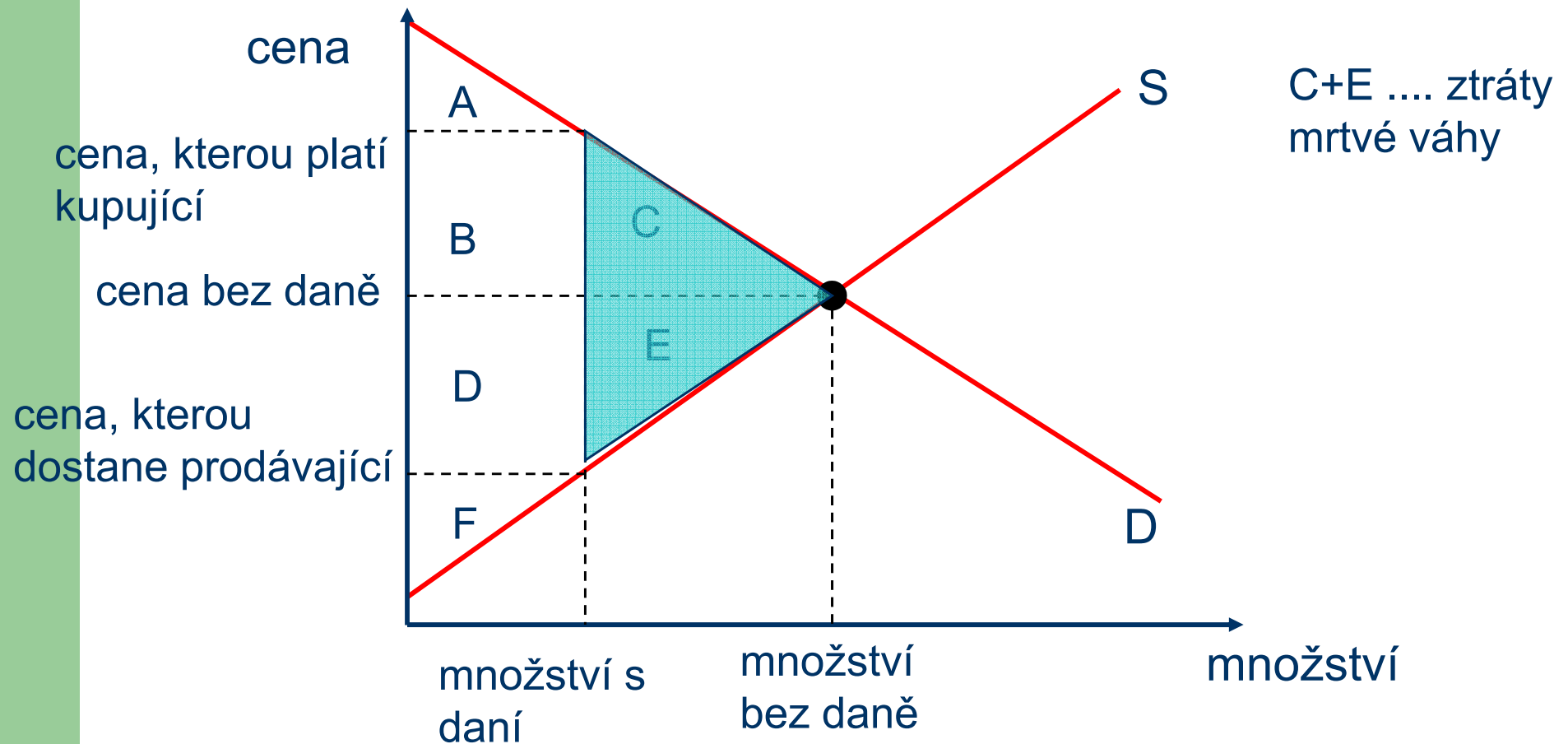
Q = prodané množství produktu

Daňový příjem státu = $T * Q$

Daňový příjem

Dopad daně

Dopad daně

- Změna přebytku spotřebitele
- Změna přebytku výrobce
- Změna daňového příjmu
- Ztráty spotřebitele a výrobce převyší příjem státu z daně

4

EKONOMIE VEŘEJNÉHO SEKTORU

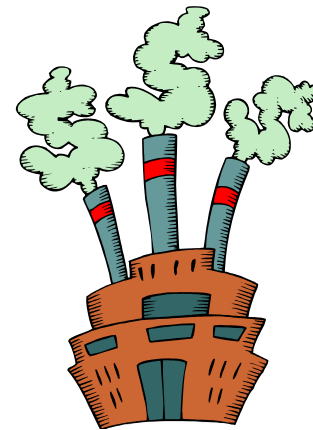
- „neviditelná ruka“ Adama Smithe vede k tomu, že lidé tím, že sledují své vlastní zájmy na trhu, maximalizují celkový užitek společnosti
- **ALE TRŽNÍ SELHÁNÍ ...**

1. Externality

- **Externality** = dopad konání jedné osoby na blahobyt jiné, aniž ta by za to zaplatila/byla odškodněna
- Pozitivní (přínos) X negativní (škoda)
- Způsobují neefektivnost trhu – blahobyt společnosti není maximální

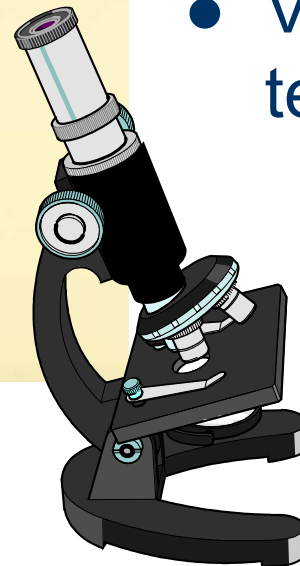
Negativní externality

- Výfukové plyny
- Cigaretový kouř
- Štěkající psi
- Hlasitá hudba od sousedů

Pozitivní externality

- Očkování
- Opravené historické budovy
- Výzkum nových technologií + přelévání

Externality a neefektivnost trhu

- **Negativní:** trhy produkují větší množství než je společensky žádoucí (nejsou zohledněny některé náklady)
- **Pozitivní:** trhy produkují menší množství než je společensky žádoucí (společenská hodnota je vyšší než individuální)

Internalizace externalit

- Vede k tomu, že lidé berou v úvahu externí dopady svých činů
- **Negativní:** např. zdanění
- **Pozitivní:** např. subvence, průmyslová politika, patenty

Jiná řešení

- Morální zásady a společenské sankce
- Charitativní organizace
- Integrace různých druhů podnikání
- Smlouvy mezi jednotlivými stranami

Veřejná politika

- Řeší externality, když výše uvedené soukromé akce selhávají vinou vysokých nákladů
 - a. regulace = zákazy, povinnosti
 - b. tržní řešení: daně, subvence

2. Veřejné statky

- **Nevyloučitelnost ze spotřeby** = není možné někomu zabránit, aby statek využíval
- **Nerivalita** = když statek využívá jeden člověk, může i jiný

Černý pasažér

- **Černý pasažér** = osoba využívající prospěchu z nějakého statku, aniž by za to platila
- = příčina, proč soukromé trhy nemohou zabezpečovat veřejné statky

Příklady veřejných statků

- Národní obrana
- Základní výzkum
- Boj proti chudobě

Důležitost vlastnických práv

- Tržní alokace zdrojů z hlediska efektivity selhává, když nejsou dostatečně stanovena vlastnická práva
= stát může vyřešit